

Daniel Škunda, Horná Súča

TÉMA PRÁCE:

POZOROVANIE PRÍRASTKU TELAŤA PO NARODENÍ

Doba pozorovania:

Január 2023 – marec 2023

Rok vyhotovenia: 2023

Odbornosť: Hospodárske zvieratá

Veková kategória: 14-18 rokov

Hodnotenie práce: 29,5 b

Táto práca je mojím originálnym dielom.

Daniel Škunda

OBSAH

ÚVOD	3
1 NARODENÉ TEĽA	3
1.1 VÝŽIVA.....	4
1.2 SPRÁVANIE.....	5
1.3 STAVBA TELA A RAST.....	5
2 TROJTÝŽDŇOVÉ TEĽA	6
3 SEDEMTÝŽDŇOVÉ TEĽA	6
3.1 VÝŽIVA.....	7
3.2 SPRÁVANIE.....	8
3.3 STAVBA TELA A RAST.....	8
ZÁVER	10
ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY	11

ÚVOD

Hospodárska činnosť a práca okolo hospodárstva je súčasťou môjho každodenného života, keďže sa ako mladý farmár aktívne podieľam na chove hospodársky zvierat, a to hlavne dobytku. Práca s teliatkami mi je veľmi blízka, a tak sa zaujímam o ich starostlivosť, výživu, rast a celkovo ich chov a premenu z malého teľiatka na dospelého jedinca. V období začiatku výskumu som však nemal prístup k čerstvo otelenému teľiatku, pretože na našej mini farme očakávame prírastok až v apríli, a preto som sa rozhodol osloviť rodinného známeho, tiež chovateľa, ktorému sa v tom období malo teľiatko narodiť, čo sa aj podarilo. Predmetom môjho skúmania a pozorovania je teda práve toto teľiatko, ktoré sa narodilo 27. januára 2023.

Cieľom práce je pozorovať prírastok teľat'a po narodení, a to konkrétne v 3 obdobiach – narodené teľa, trojtýždňové teľa a sedemtýždňové teľa. V týchto obdobiach rozoberám a pozorujem jeho výživu, správanie, stavbu tela a rast, pričom zaznamenávam aj presné rozmery daného teľat'a.

Práca má teoretický, ale aj praktický charakter, keďže moje poznatky spájam aj s odbornou teóriou, ktorú aplikujem do praxe.

Rast a vývin teľat'a je dôležitým faktorom pri jeho odchove, preto by sa každý chovateľ mal v danej problematike orientovať a poznať jednotlivé zákonitosti a postupy, ktoré treba dodržiavať, aby teľa bolo správne odchované. Je treba ale poznamenať, že zdravý odchov teľat'a sa nezačína po jeho otelení, ale už počas gravidity kravy a pred jej otelením.

1 NARODENÉ TEĽA

Pred otelením teľat'a je potrebné zabezpečiť všetky vhodné podmienky na jeho príchod, ako napríklad vyčistené a pripravené okolie, príprava pomôcok a príprava kravy na otelenie.

Keď sa teľa narodí, je dôležité, aby chovateľ teľa ošetril a následne ho dal olízať vlastnej matke. Toto je najlepší spôsob ako teľa ďalej ošetriť, očistiť a pripraviť k jeho ďalšiemu vývinu. V prípade nášho teľiatka, ho ošetrovateľ tiež dal olízať jeho matke, aby ho očistila. Matka teľiatko prijala a olízala ho tak, ako by to malo byť. Niekedy sa však stáva, že matka teľiatko neprijme a odmietne ho. Vtedy musí úlohu matky prevziať chovateľ a teľa dostatočne ošetriť a osušiť.

Obrázok č. 1: Narodené teľatko

1.1 VÝŽIVA

Narodené teľa sa živí materským mliekom, ktoré sa nazýva mledzivo. Podľa Kromichála (1965) by sme mali teľa pustiť cicat' mledzivo hneď ako sa postaví na nohy. Čím skôr sa teľatko nacicia, tým lepšie. Nechávame ho cicat' tak dlho, ako chce a potrebuje. V prípade nášho pozorovania, teľatko necicalo samé, ale chovateľ kravu podojil a teľatku dal cicat' mledzivo umelo pomocou fľaše s cumľom, čo u teľat'a evokuje vemenó. Chovateľ nám vysvetlil, že skoro vždy takto postupuje, a to preto, aby sa teľa napilo do 2 hodín od narodenia. V tomto prípade sa tak stalo po 45 minútach. Ak by tak neurobil, teľa by nebolo schopné sa samé nacicať do 2 hodín, a tak by neprijalo potrebné živiny a vitamíny, ktoré mledzivo obsahuje. Tiež je dôležité spomenúť, že teľatá, ktoré sa nacicajú mlieka skôr, majú aj lepšiu chuť do cicania, než tie, ktoré cicajú mledzivo neskôr.

Prvé dni až týždne života je teľa v období mledzivovej výživy, čo znamená, že neprijíma inú formu stravy okrem matkinho materského mlieka – mledziva. Mlieko má charakter mledziva iba prvé dni po otelení. Nie je to normálne mlieko, ale líši sa farmou, hustotou, chuťou a zložením, pretože obsahuje množstvo živín a vitamínov, ktoré sú pre jedinca nenahraditeľné a potrebné k životu a vývinu. Tento druh mlieka obsahuje plnohodnotné a ľahšie stráviteľné bielkoviny, ale aj vyšší obsah minerálnych látok a vitamínov A a D (Kromichál, 1965). Okrem toho mledzivo obsahuje aj dôležité látky, ktoré podporujú odolnosť organizmu voči chorobám.

Kvalita mledziva závisí od výživy kravy. To akú stravu poskytujeme krave počas gravidity, ale aj po nej, ovplyvňuje zloženie materského mlieka. Mledzivo býva často kvalitnejšie v letných mesiacoch, kedy krava konzumuje zelený krm alebo sa sama pasie. Vtedy mledzivo disponuje vyšším obsahom karoténu nad vitamínom A. V zimnom období, kedy strava býva menej pestrá a chudobnejšia je zloženie mledziva iné. Môže sa to prejavíť v sivej farbe a menšom zastúpení vitamínov. Pri pozorovaní jedincov sme zaznamenali, že farba mledziva je biela, napriek tomu, že gravidita kravy prebieha v zimnom období. Chovateľ nám opísal a priblížil kŕmenie a stravu kravy, z čoho sme usúdili, že sa neživí iba slamou, ale naopak chovateľ sa stará o to, aby bola pestrá, napriek tomu, že neobsahuje zelený krm. Výživa kravy sa skladá hlavne z d'atelinového sena, ale aj normálneho sena, kŕmnej repy, šrotu s vodou a chovateľ zdôraznil aj potrebu podávať Nutrimix. Usudzujem teda, že mledzivo je pravdepodobne plné živín a vitamínov, ktoré teliatko potrebuje.

1.2 SPRÁVANIE

Pozorované teľa sa ihneď po narodení pokúša postaviť na vlastné nohy. Vzhľadom na to, že jeho končatiny a telo sú slabé, tak často padá a nedokáže sa udržať. Stabilita sa časom zlepšuje a po troch dňoch už dokáže stáť bez problémov, vrtí chvostom a poskakuje. Jeho správanie sa podobá bábätku, pretože veľa času prespí a preje. Mlieko cicia 3x do dňa – ráno, na obed, večer. Za deň vypije cca 5-6 litrov mledziva. Je veľmi hravé, napríklad keď mu dáme prsty do úst, tak si myslí, že je to cumel' a začne ich cicať.

1.3 STAVBA TELA A RAST

Vývin teliatka po narodení je pokračovaním vývinu vnútri tela matky. Po narodení však nie sú všetky orgány a časti tela vyvinuté rovnomerne. Počas ďalšieho rastu sa teda nezvyšuje iba živá váha a veľkosť tela, ale postupne sa mení aj váhový pomer jednotlivých častí. Rast prebieha priamočiara a úmerne. Váhový pomer hlavy a končatín sa znižuje a tiež sa zaobl'uje a predlžuje trup tela (Botto a kol., 1967).

Narodené teľa má celkom veľkú hlavu a dlhé končatiny. Rámec tela je definovaný ako štvorcový, ale postupne ako teľa rastie, sa mení na obdĺžnikový. Významným faktom je, že sa mení pomer výškových a šírkových rozmerov, to znamená, že sa spomaľuje rast končatín a zvyšuje sa výška v kohútiku, ktorá je zvyčajne menšia ako výška bedier (Kromíchal, 1965).

Na pozorovanom jedincovi sme zaznamenali, že rámec teľaťa štvorcový, pričom končatiny sú dlhé a hlava veľká. Výška v bedrách (78 cm) je vyššia ako výška v kohútiku (74 cm). Obvod hrudníka je 80 cm.

merané časti	cm
obvod hrudníka	80
výška v kohútiku	74
výška v bedrách	78

Tabuľka č. 1: Miery narodeného teľaťa

2 TROJTÝŽDŇOVÉ TEĽA

Pozorované dvojtyždňové teliatko má podobné správanie ako narodené. Avšak, jeho stabilita tela sa zdokonaľuje, keďže telo sa postupne spevňuje. Teľa je stále hravé.

Niekoľko dní po otelení sa zloženie materského mlieka – mledziva mení. Rozdiel je v tom, že sa zvyšuje obsah kazeínu, vody a cukru. Znižuje sa obsah sušiny, minerálnych látok, vitamínu A a karoténu, ale aj obsah tuku (Kromíchal, 1965). Už po týždni sa zloženie materského mlieka podobá tomu normálnemu. Čiže, v tomto období už teľa cicia normálne mlieko. Teľa sa mliekom napája 3x denne a množstvo mlieka sa zvyšuje, tak aby teľa bolo dostatočne napojené.

merané časti	cm
obvod hrudníka	94
výška v kohútiku	81
výška v bedrách	83

Tabuľka č. 2: Miery trojtyždňového teľaťa

3 SEDEMTÝŽDŇOVÉ TEĽA

Stavba tela teľaťa, ale aj správanie sa časom mení a v tomto období už možno pozorovať veľké zmeny v porovnaní s narodeným teliatkom a to vo viacerých oblastiach.

Obrázok č. 2: Sedemtýždňové tel'a

3.1 VÝŽIVA

Obdobie mledzivovej výživy sa časom zmenilo na obdobie mliečnej výživy, keďže hlavným zdrojom živín pre tel'a je stále mlieko, ktoré je plnotučné. Okrem mlieka ale tel'a začína prijímať aj iné formy potravy. Ako prvé sa tel'a začína prikrmovať objemovým krmivom, čo znamená seno, ktoré je dobre usušené a kvalitné. Malo by to byť seno z dobrých lúk, buď d'atelinové alebo lucernové. Postupne tel'a začína prijímať aj jadrové krmivá, ako napríklad obilné šroty (ovos, jačmeň). Vhodným krmivom sú aj rôzne zmesi určené pre tel'atá, ktoré sa kupujú už hotové. Veľmi vhodným zdrojom živín sú aj šťavnaté krmivá ako mrkva alebo repa, ktoré sú nastrúhané.

Naše pozorované tel'a je aj naďalej prikrmované plnotučným mliekom, ktorého denný objem je 7 litrov. Postupne začalo prijímať aj trávnaté seno z dobrých lúk, ktoré bolo kvalitne spracované majiteľom. Ďalej je tel'a prikrmované žitným šrotom v menších dávkach. Okrem toho pije dostatok vody a prijíma aj vitamíny. Môžeme teda povedať, že výživa tel'at'a je dostatočne kvalitná a pestrá, tak aby tel'a mohlo naďalej správne rásť a fungovať.

Otázkou pri vyživovaní tel'at'a je príjem vody, ktorý môže byť diskutabilný. Niektorí chovatelia sa domnievajú, že mlieko predstavuje dostatočný príjem tekutín, a tak tel'a nemusí prijímať žiadne ďalšie. Opak je však pravdou a voda je pre teliatko takisto dôležitá ako aj mlieko. V tomto období je dôležité, aby sme tel'a nechali napojiť vodou toľko, koľko potrebuje. Ak sú tel'ce smädné a nemajú dostatočný príjem tekutín, tak často olizujú studené predmety, vzájomne

sa cicajú a dokonca môžu mať aj hnačky. Chovatelia by teda okrem mlieka mali teľatám poskytovať aj vlažnú čistú vodu, ideálne chvíľu po napojení mliekom. Slúžia na to napríklad rôzne napájačky, ktoré vedia aj zastaviť prítok vody v prípade, že teľa pije nadmerné množstvo, čo tiež nie je zdravé. Teľa sa môže prepíť a mať následne tráviace problémy. Nie je teda dobre nechávať teľa smädné a dehydrované, ale tiež nie je správne, aby sa príliš prepilo. Množstvo vody závisí aj od krmív, ktorými sa teľa prikrmuje. Aj pozorované teľa už prijíma vodu. V tomto prípade, ale neprijíma vodu z napájačky, ale jednoducho z vedra, pričom má k dispozícii približne 2 litre vody, aby bolo dostatočne napité.

Obrázok č. 3: Výživa sedemtýždňového teľaťa (mlieko, voda, šrot a seno)

3.2 SPRÁVANIE

Pozorované teľa je už viac-menej samostatné. Dokáže normálne chodiť, ba dokonca aj skákať, čo má veľmi v oblúbe. Môžeme povedať, že je to už „veľké“ teľa, ktoré dokáže fungovať a samostatne prijímať potravu. Teľa je veľmi hravé, rado behá, skáče, blázni sa a je aktívne.

3.3 STAVBA TELA A RAST

Počas obdobia mliečnej výživy teľatá významne rastú a naberajú na váhe, ale aj sile. Stavba tela sa čoraz viac mení zo štvorcového tvaru na obdĺžnikový. Teľa teda rastie hlavne do dĺžky a

výšky. Postupne naberá aj do šírky, ale ešte nie tak významne. Rast do šírky je charakteristický až pre nasledujúce vývinové obdobia a vek. V tomto období je významný hlavne rast do výšky, ktorý môžeme pozorovať v rozmeroch výšky v kohútiku a v bedrách. Podľa Botta a kol. (1967) v tomto období kohútik, krk a chrbát začínajú vytvárať jednu rovinu

– čo môžeme vidieť v tom, že výška v kohútiku a výška v bedrách začína byť približne tá istá. V prípade pozorovaného teľaťa je to 91 a 93 cm, čo je rozdiel 2 cm v porovnaní s rozdielom narodeného teľaťa, ktorý bol až 4 cm.

merané časti	cm
obvod hrudníka	107
výška v kohútiku	91
výška v bedrách	93

Tabuľka č. 3: Miery sedemtýždňového teľaťa

ZÁVER

V práci, ktorá nesie názov, *Pozorovanie prírastku teľatá po narodení*, popisujem, rozoberám vývin teľatá v 3. obdobiach – bezprostredne po jeho narodení, v treťom týždni a v siedmom týždni jeho života. V rámci jeho vývinu som sa zamerával nie len na stavbu tela a jeho rast, ale aj na výživu, ktorá zohráva v raste dôležitú a nenahraditeľnú úlohu. Ďalej som sledoval jeho správanie, ktoré sa v priebehu siedmich týždňov menilo. Okrem praktických poznatkov, ktoré som diskutoval aj s chovateľom teliatka, prinášam aj znalosti odborníkov, a tak prepájam prax s teóriou.

V prvej kapitole som popisoval kroky, ktoré je potrebné dodržať okamžite po pôrode, tak aby teľa malo čo najlepšie podmienky. Toto obdobie sa z pohľadu výživy nazýva obdobie mlezivovej výživy, keďže teľa prijíma iba materské mlieko matky. Je to obdobie, kedy má jeho telo charakter štvorca, čo sa ale postupne mení v jeho ďalšom vývine. Ďalej popisujem aj správanie pozorovaného teľatá.

V druhej kapitole stručne popisujem obdobie teľatá v treťom týždni, pričom som nezaznamenal veľké zmeny od jeho narodenia. Okrem toho, že teľa má lepšiu stabilitu, tak jeho správanie zostáva veľmi podobné.

V tretej kapitole charakterizujem stavbu tela a rast teľatá v siedmom týždni, pričom zmeny sú viditeľné aj v správaní a hlavne vo výžive. Teľa je už viac samostatné a prijíma rôzne formy potravy, nie iba mlieko, ako to bolo v predchádzajúcich fázach.

Moja práca môže byť prínosom a zaujímavým čítaním pre mladých farmárov a začínajúcich chovateľov, ktorí by sa radi dozvedeli niečo nové o vyrastaní malého teliatka a jeho premene počas prvých týždňov života. Snažil som sa zdôrazniť hlavne dôležité fakty a kroky, ktoré by chovateľ mal dodržať a nevynechať.

Stanovený cieľ práce som splnil, vzhľadom na to, že som teľa aktívne pozoroval od jeho narodenia (27. januára 2023) až po siedmy týždeň jeho života (10. marca 2023), dokonca sa podieľal na jeho výchove v stanovených intervaloch.

ZOZNAM POUŽITEJ LITERATÚRY

BOTTO, V. a kol. 1967. Chov hovädzieho dobytku. 1 vyd. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo pôdohospodárskej literatúry, 1967. 422 s.

KROMÍČHAL, K. 1965. Odchov teliat a mladého dobytku. 1 vyd. Bratislava: Slovenské vydavateľstvo pôdohospodárskej literatúry, 1965. 77 s.